

ÖRÖKSÉGÜNK VÉDŐJE

BESZÉDES VALÉRIA

Kiállításunk elsősorban a műemlékvédő Harkai Imre opusát kívánja bemutatni. Amikor az anyagválogatásba kezdtünk, akkor vált számunkra világossá, hogy az építőművész, az elméleti szakember és konzervátori tevékenysége egymásból építkezik. Az archaizmus, a regionalizmus, a konstruktivizmus határozta meg munkásságát, ezért a műemlékvédő tevékenysége mellett arra összpontosítunk, hogy a gondolkodó műépítész építészetről vallott hitvallását mutassuk meg a műemlékvédő aspektusából.

Harkai Imre kiemelkedő építésze volt térségünknek. A huszadik század utolsó harmadában alkotott, abban a korszakban, amikor a modern építészet ismételten új utakat keresett. Az új stílusirányzatok között kereste önmagát, egyéni stílusát. Valkay Zoltán méltatásában olvashattuk gondolatait az építészet lényegéről. Hitvallása volt, hogy az „építész legyen szabad, dolgozzon legalább három elementummal. Ismerje meg a dolgok helyét és az építészet grammatikáját, és legyen autentikus személyiség, korlátjairól gondolkozzanak mások”. Ugyancsak Valkay Zoltán jóvoltából tudjuk, hogy véleménye szerint a szecesszió építészei tudtak az elmúlt században tervezni, ezek az építőművészek tudták megteremteni az építészetben az érzékeny egyensúlyt az aszimmetria és a szimmetria között. A posztmodern törekvések nem hoztak újat az építészetben, csak a teret szabadították fel.

Az ezredvégen egy kisvárosban, Topolyán egyéni utakat keresett Harkai Imre, itt akart megfelelni a XXI. század kihívásainak. A népi neobarokkos

A méltatást Harkai Imre tervrajzaival illusztráltuk.

Az Hommage à Harkai Imre című kiállítás katalógusának szövege. A tárlat 2004. április 30-án nyílt Topolyán.

korszak után építészetének lényegét az *etno-minimalizmusban* látta: a népi építészet formáiból csak a letisztult, leegyszerűsített formákat kívánta alkalmazni, a nyugati építészeti tendenciák felhasználásával. Hogy munkásságának ez az opusa már nem teljesezhető ki, abban tragikus halála akadályozta meg ez év januárjában.

Hosszú kutatómunka előzte meg, míg eljutott e letisztult formáig. Munkásságának meghatározó része volt az aktív műemlékvédelem, jóllehet sohasem dolgozott hivatásos intézetben. Lételeme volt a terepjárás, a kulturális örökség leltárba vétele. A topolyai tanyákról készült monográfiájában olvashatjuk, játékként indult az egész: „Egy diákokból álló csoport tagjaként vettem részt Topolya város bel- és külterületének kutatásában. Nem egy tudatos felbuzdulás indított el bennünket erre az útra, inkább a kötelező nyári gyakorlat elől menekültünk a kisváros tervezőirodájának félhomályából. Beszöktünk egy új világba, a kutatás megfoghatatlan világába, ami egyeseket rabul ejtett egy egész életre.”

A hetvenes évek elején végzett kutatásainak eredményét csaknem három évtized múltán összegezte. A népi barokk szépségének felfedezése szorosan kapcsolódik Topolyához. Tíz évvel később, már fiatal mérnökként, Temerin utcáit járva alakult ki benne múlhatatlan szerelme a kiblik, tornácok iránt. A TAKT tagjaként, elsőként a Vajdaságban, revitalizációs tervet készített a parasztház megmentésének lehetőségéről. Ekkor fogalmazta meg azt a gondolatát, hogy a lakóház vall legtökéletesebben a családról, a kis közösség életéről. A temerini parasztház kapcsán fejtette ki, milyen fontos családmegtartó szerepe van a tűzhelynek. A Soltis Lajos színművész számára tervezett átalakítás sajnos nem készült el. A temerini parasztház revitalizációjának tervei is elkallódtak. Viszont megmaradt a Temerin népi építészetről készült monográfia, amelyben még élő mesterektől gyűjtött adatokat az oromzat, a földém, a falverés, a nádverés, a tábori téglágetetés készítéséről. E korai munkának a koronája lett a temerini tájház a Pap Pál utcában, melyet az ezredfordulón a jó barát, Csorba Béla valósított meg munkatárjaival. A tájház felavatására viszont már nem volt lelki ereje elmenni.

A paraszti lakóház szerkezete élete végéig izgatta, elméleti munkásságának alapvetését is a Kárpát-medence házrendszereiről készült nagyszabású monográfiája határozza meg. A néprajzkutatókkal szemben ő nem háztípusokban gondolkodott, hanem rendszerben, a házak szerkezeti elemeinek belső összefüggéseit tanulmányozta.

AZ ÉPÍTÉSZETI HAGYATÉK AKTÍV VÉDELME

Három évtizedes műemlékvédelmi tapasztalataim íratják velem, hogy az építőművész számára a legnagyobb kihívás egy-egy templom tervezése, illetve a régiek helyreállítása. Ezekben az épületekben jut leginkább kifejezésre a képzőművészet lényege: a festészet, az iparművészet és az építészet harmóniája. A régiek restaurálása pedig kellő alázatot kíván a tervezőtől. Hűséget a régi mester iránt, ugyanakkor szakértelmet is, hiszen az évszázadokkal korábban készülnél statikai, szigetelési problémákat kell megoldani. Jártasnak kell lenni az egyes történelmi korszakok iparművészetében, ugyanakkor figyelembe kell venni a hívek adakozó kedvét is. Ugyanis minden korszak szeretne valamit hozzáadni isten házához, hogy így fejezze ki háláját. Törékeny egyensúly ez, művész legyen a talpán, aki ezeknek az igényeknek meg tud felelni. Harkai Imre megmérette magát a helyreállításban is és az építésben is. Művészként a maradéki református templom restaurálása izgatta leginkább, az erdélyi kazettás mennyezetű templomok hangulatából próbált átmenteni egy keveset a szerémségi szórványmagyaroknak. A topolyaiaknak pedig új templomot tervezett az organikus építészeti elemek felhasználásával. Mert a templomok mindig sokáig épülnek, s jó lenne, ha a belső terek kialakításának tervezésekor a tervezők legalább olyan alázatosak lennének, mint az épület tervezője, amikor mások munkáját gondolta tovább.

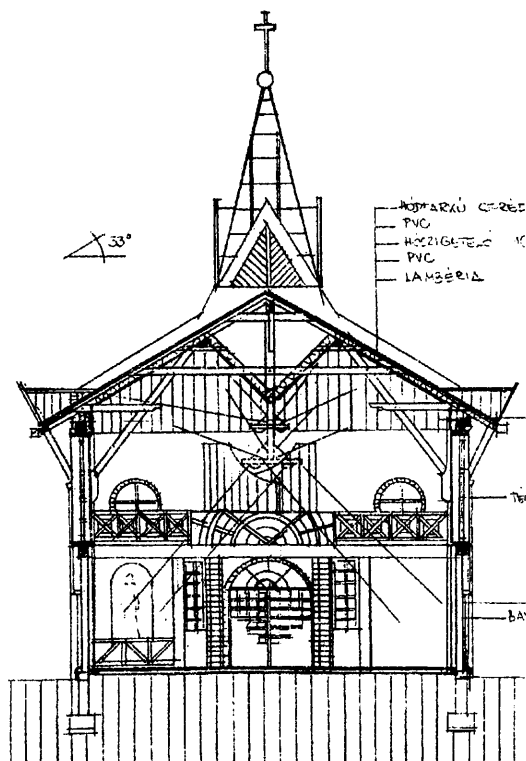
Ugyanekkora kihívás a tervező számára a régi épületek felújítása, illetve azok átalakítása új tartalmakkal. Egyik legnagyobb festő- és tudós párunk, a Than fivérek szülőházának készítette el revitalizációs terveit. Múzeumot, művelődési palotát képzelt a Becse főterén álló klasszicista épületbe.

A vajdasági népi barokk és a posztmodern díszítőelemeit ötvözte össze a becsei Petőfi Sándor Művelődési Egyesület épületegyüttesének kialakításakor: színháztermet, kamaratermet, könyvtárat, vendégszobát, számítógépes termet tervezett. Az archaizmus és a modernizmus találkozik ezen az épületen is, mint mindenhol, ahol már meglévő műemléképület mellé kell tervezni egy új objektumot. A probléma megoldásán máig vitatkoznak a szakemberek. A Krivaja Turisztikai Központ igazgatósági objektumának tervezésekor az alaprajz kialakításakor a régi barokk kastélyépítéssel gyakorlatával operált, szerkezeti elemeiben viszont a korábban alkalmazott formákhoz folyamodott. Kísérletező kedvét, az archaizmus és a modernizmus ötvözetét leginkább a topolyai Svetozar Marković utcai napsugaras ház esetében komponálta össze a csupa márvány, csupa üveg palotában. Az üzletháznak csak az első fázisa készült el. Jó lenne, ha a folytatásban kialakulna e két épület közötti egység, ahogy azt tervezője megálmodta.

Elméleti és tervezői munkássága szorosan kapcsolódott a népi építészethez. Az aktív műemlékvédelemben iskolát teremtett vidékünkön a topolyai tájház, a kovácsműhely és bognárműhely helyreállításával, a szélmalom áttelepítésével és az eredeti berendezés megőrzésével.

Évtizedeken át foglalkozott a Kray-kastély restaurálásával. Első lépésként merész ötlettel központi portált vágatott a copf stílusú épületre. Ezután következett a kastély vajúdása, mert gazda és tartalom nélkül maradt. Egy szerencsés pillanatban az épületet Harkai Imre sokéves kilincselésének eredményeként múzeummá alakították 2002-ben. A restaurálási tervek, a külső és belső terek kialakítása volt az utolsó nagy műemlékvédő projektuma. A kastély köré impozáns teret, emlékfalat tervezett, ahol az érdemes topolyai polgárok nevét örökítette volna meg a hálás utókor.

Az év elején egy baráti beszélgetés során még arról mesélt, hogy az általa korábban felújított Népkönyvtár belső tereinek restaurálásakor hogyan kelene egy színnel, díszítőmotívummal arra utalni, hogy az épület korábban a rabbi otthona volt. Nem sokkal ezután döntött úgy, inkább eltávozik közülünk.

LEGFONTOSABB TERVEI

1. A topolyai óvoda (1978)
2. A fojncai kötöttárugyár (1979–1980)
3. A topolyai Népkönyvtár restaurálása (1982–1984)
4. A topolyai szélmalom áttelepítése (1987)
5. A Csáki Lajos Általános Iskola tornaterme (1987)
6. A kúlai főposta, a vajdasági tervpályázat I. díja (1987)

7. Az adai kutatóközpont (1987)
8. A topolyai hatvanlakásos tömbház (1989–1990)
9. Négylakásos lakóház Budapesten, Magyarország (1993)
10. A milotai húsüzem gyárrészlege (1993)
11. A vinicai (Ukrajna) vegyi üzem gyártórészlege (1993)
12. A moszkvai Vnukovo villanegyed villái (1993)
13. Irodaház a védett moszkvai városközpontban, a Vörös tér közelében (1993)
14. Motel sörgyárral és pékséggel Szarkovban, Oroszországban (1994)
15. Ötemeletes lakó- és irodaház Szegeden, Magyarország (1994)
16. A szabadkai úszómedencék, meghívásos pályázat, I. díj (1995)
17. A szabadkai úszómedencék ötletterve (1995)
18. A Than fivérek szülőházának restaurálási és revitalizálási terve (1995)
19. A Žitokombinat bácskossuthfalvi üzlethelyisége (1995)
20. A topolyai mezőgazdasági középiskola üvegháza (1995)
21. A mileševói lakó- és üzletház (1995)
22. A topolyai Jézus Szíve-templom kivitelezési tervei (1996)
23. A Than Múzeum belső tereinek tervei (1996)
24. A topolyai Gonzo Divatárugyár tervei (1996)
25. A krivajai Rekreációs és Kongresszusi Központ urbanisztikai és épület-tervei. Meghívásos pályázat, I. díj (1996)
26. A bácskossuthfalvi Miteks bemutatóterme (1996)
27. A bácskossuthfalvi Miteks raktárai (1997)
28. A felsőroglaticai Művelődési Ház bővítése (1997)
29. A pannóniai irodaház bővítése (1997)
30. A kishegyesi raktárház (1997)
31. Az Id. Kovács Gyula Általános Iskola tetőzetének helyreállítási terve (1998)
32. A topolyai Žitokombinat irodaházának bővítése (1998)
33. A topolyai vágóhíd adaptációja (1998)
34. A zobnaticai Rekreációs Központ ötletterve (1998)
35. A zobnaticai Jadran Szálló recepciójának tervei (1998)
36. A kishegyesi Kátai-tanya (1998)
37. A zobnaticai juhhodály (1998)
38. A bácskossuthfalvi Miteks és Sila raktárházai (1998)
39. A becsei Petőfi Sándor Művelődési Egyesület (1998)
40. A topolyai Dositej Obradović Gimnázium bővítési terve (1999)
41. A zobnaticai fiákorszín (1999)
42. A maradéki református templom rekonstrukciója (1999)
43. A zobnaticai szökőkút (1999)
44. A topolyai Usluga gyár főbejáratának és földszintjének tervei (2000)
45. Ozorák Jenő családi háza Bajsán (2000)
46. A becsei Metal Strit lakó- és üzletháza (2001)

-
47. A topolyai Kray-kastély rekonstrukciós terve (2001)
 48. A topolyai Fundamentum üzletház (2001)
 49. Emlékmű a topolyai piacnál (2002)
 50. A topolyai főtér rendezési terve (2002)
 51. A topolyai strand rendezési terve (2002)
 52. A topolyai színház rekonstrukciója (2003)
 53. A topolyai mezőgazdasági iskola diákotthona (2003)